

УДК 342.228

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2635565>**О.А. МАРУЩАК,**

доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права
Чернігівського національного технологічного університету,
кандидат юридичних наук,
м. Чернігів, Україна; e-mail: alexandr_mrs@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6153-9868>

ФОРМУВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОЇ КАТЕГОРІЇ "ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ"

О.А. MARUSHCHAK,

Ass. Professor, Chair of Theory and History of State and Law, Constitutional Law,
Chernihiv National University of Technology, Ph.D. in Law,
Chernihiv, Ukraine; e-mail alexandr_mrs@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6153-9868>

THE FORMATION AND ESTABLISHMENT OF THE SCIENTIFIC CATEGORY OF "STATE FUNCTIONS"

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Розглянуто та проаналізовано еволюцію правової та політичної думки про цілі, задачі та функції держави в різні історичні епохи: від античних часів і до сьогодення. Встановлено, що на сьогодні цілі та задачі стали співвідносними і виражають соціальне призначення держави, що у свою чергу знаходить своє закріплення на конституційному рівні, а функції держави, маючи співвідношення з задачами, забезпечують виконання соціального призначення держави. Сформуовано висновки що у результаті реконцептуалізації "ланцюга" цілі-задачі-функції та еволюції правової, політичної та філософської думки у юридичній науці відбулось становлення базової категорії "функції держави", яка визначає та досліджує основні напрямки діяльності держави.

Ключові слова: держава; цілі держави; задачі держави; функції держави; політична думка; державна влада; правова думка

***

"State functions" is the basic scientific category of the theory of state and law that was established in the legal science through the evolution of legal, political and philosophical thought. The study of the main activities (state functions) is possible only in combination with other categories, such as state goals and state objectives, the reconceptualization of which caused the establishment of the scientific category "state functions". The purpose of the article is an in-depth analysis of the evolution of legal and political thought about the goals, objectives and functions of the state, the result of which is reflected in the novelty, which is to establish at the scientific level, the ratio of goals, objectives and functions of the state in different historical periods, and the formation of "state functions" as an important scientific category, which ensures the implementation of the social purpose of the state. The establish and transformation of scientific views coincides with historical epochs, which corresponded to the realities characteristic of a certain historical period. The state goals responded to the real social status and remained a philosophical category, because they did not find practical implementation, which was explained by the low development of legal science, and the law was not the main regulator of social relations. The revolutionary period in the development of the doctrine of "state functions" was a New time, which was characterized by the formation of constitutionalism and was associated with European law schools. In addition to the establishment of new categories, such as state objectives and state functions. Scientists of the New time have been improved philosophical, abstract doctrine of the state goals and were laid the scientific foundations of a democratic, liberal, rule-of-law state. In the research of the state functions, the great importance had the work of domestic legal scholars of the late 19th – early 20th centuries, in which the whole state was finally formed as a political category, which is reflected in the goals, and should be implemented through the function. As of today, the goals and objectives have become correlated and express the social purpose of the state, which has found its consolidation at the constitutional level. "State functions", having a relationship with the objectives ensure the implementation of its social purpose.

Key words: state; state goals; state objectives; state functions; political thought; state power; legal thought

Постановка проблеми

Багато наукових понять та категорій проходять значний шлях свого становлення, і юридична наука являється яскравим тому прикладом. У результаті еволюції значення, сутності, політико-правової думки та розвитку суспільства багато понять пройшли свій шлях від ефемерної філософської ідеї – до складної юридичної категорії. Джон Герінг (Gerring J., 2001) наголошує: "Поняття не є статичними. Робота над предметом обов'язково включає реконцептуалізацію предмета, а прогрес в науках відбувається за рахунок зміни понять і визначень" [1, с.35].

Така наукова категорія, як "функції держави", являється яскравим прикладом такого довготривалого та складного процесу формування становлення в юридичній науці. Держава діє в тих цілях, для здійснення яких вона виникла. Основні напрямки її діяльності прийнято називати функціями держави. У функціях держави реалізується державна воля, влада держави, її діяльність. Функції визначаються основними задачами держави і можуть бути неоднаковими у різних держав, у однієї й тієї ж держави на різних етапах її розвитку [2, с.100].

Найголовніші цілі та напрямки діяльності держави, на тій або іншій стадії розвитку останньої, обумовлюються економічними, політичними, соціальними та іншими умовами її існування. Виходячи з цього, основні напрямки її діяльності, мають об'єктивний характер, обумовлений потребами життєдіяльності громадянського суспільства. Здійснення основних напрямків діяльності держави має постійний, системний характер, який відбувається протягом певного часу існування окремих завдань, що потребують загального вирішення з боку держави, задля задоволення потреб суспільства та збереження його як цілого правового інституту держави [3, с.83].

Вся функціональна діяльність сучасної держави спрямована на досягнення генеральної мети: блага людини, її морального, матеріального і фізичного благополуччя, максимальної правової та соціальної захищеності особистості. Держава завжди повинна виступати як верховний захисник законних інтересів особи [4, с.124].

На сьогоднішній день формування та становлення наукової категорії "функцій держави" стало можливим за еволюцією правової, політичної та філософської думки, починаючи від Платона та Аристотеля. Активна стадія її розвитку була пов'язана з світовими соціальними перетвореннями Нового часу, зокрема, з роботами "Про дух законів" Ш.Л. Монтеск'є, "Два

трактати про державне правління" Дж. Локк, які базували свої вчення на теорії розподілу влад. Г. Еллінек у роботі "Загальне вчення про державу" розробив теорію співвідношення функції держави і функції органів держави. У вітчизняній науці виділяють дореволюційний період, за яким М.М. Коркунов дійшов висновку про формальність цілей та задач держави, а С.А. Котляревський розмежував цілі, задачі та функції держави. Радянський період означеного наукового напрямку пов'язаний з вченнями О.М. Васильєва, А.І. Денисової, Г.Н. Манова. Серед зарубіжних науковців можна назвати Брейна Темчина (Tamcinaha Brain, 2008), Чарльза Ховарда Маквейна (McIlwain Charles Howard, 2005), М. Вілла (Vile M.J., 1998) – їх вчення про функції держави базуються в основному на конституційних принципах, і сконцентровані на забезпеченні прав людини.

З огляду на вказане, метою статті є поглиблений аналіз еволюції правової та політичної думки про цілі, задачі та функції держави, результат чого знаходить своє відображення у новизні, яка полягає у встановленні на науковому рівні співвідношення цілей, задач та функцій держави в різні історичні епохи, та становлення "функцій держави" як важливої наукової категорії, що забезпечує виконання соціального призначення держави. Досягнення мети базується на завданнях аналізу політико-правової думки про цілі держави: від античних часів до нового часу, дослідження розвитку вчень про функції та цілі держави в період Нового часу, та становлення категорії "функції держави" в роботах юристів кінця 19 – початку 20 ст. і в вітчизняній правовій науці.

Політико-правова думка про цілі держави: від античних часів до Нового часу

Ідеї про цілі держави багато в чому були сформовані в Стародавній Греції, зокрема, щодо осмислення природи людини та її місця в суспільстві. Також Стародавній Греції ми зобов'язані формуванням західної правової традиції, ідеям конституціоналізму, розробці способів управління та принципам його обмеження [5, с.10].

На більш якісному рівні вчення про ідеальну справедливу державу було сформовано Платоном у діалозі "Держава". Конструюючи державу, він вірить у можливість практичної реалізації свого проекту. Платон говорить про відповідність п'яти видів державного устрою – аристократії, тимократії, олігархії, демократії і тиранії, за п'ятьма видами духовного стану людей. При цьому протиставляє ідеальному – аристократичному,

де спільною та головною метою можна виділити справедливість, яка повинна стати основою всіх сфер, чотири інших – порочних (аморальних). Тут, у свою чергу, цілі у кожного державного устрою свої, які базуються на певному суспільному достатку, до якого невиситимо прагнуть, що в підсумку і губить даний устрій, таким благом в тимократії є – воєнні успіхи, в олігархії – багатство, в демократії – свобода. Так само варто відзначити, що Платон вважав тиранію найгіршим видом державного устрою, де панують беззаконня, свавілля й насильство, не виділяючи цілей [6, с.52–55].

Логічне продовження ідей Стародавньої Греції знайшло своїх послідовників в Давньому Римі. Головними здобутками римських філософів та юристів було розділення на публічне та приватне право і створення концепції писаного права [7, с.46]. Тут слід виділити знаменитого оратора, філософа і політичного діяча – Марка Тулія Цицерона та його знаменитого трактату "Про державу", який був написаний у філософській формі діалогу з прямими відсиланнями до "Держави" Платона.

Цицерон виходить із загальних для прихильників аристократії уявлень про природне походження держави. Громадянські общини виникають не по "встановленню", а від природи, бо люди наділені богами прагненням до спілкування. Першою причиною для об'єднання людей в державу послужила "не стільки їх слабкість, скільки вроджена потреба жити разом". Але державу (*respublica*) Цицерон визначає не тільки як природний організм, але й як штучне утворення, як справу, надбання народу (*res populi*), "народне встановлення". Під народом розуміється "об'єднання багатьох людей, пов'язаних між собою згодою в питаннях права і спільності інтересів". Відповідно, право виступає основою держави, а сама держава – не тільки моральне, але й правове співтовариство. Таким чином, Цицерон стоїть біля витоків тієї юридизації поняття держави, яка в подальшому мала багато послідовників, аж до сучасних прихильників ідеї правової держави. Цицерон приділяв велику увагу аналізу різних форм державного устрою, пошуку "найкращої" форми. Ціль держави є охорона майнових інтересів громадян. Охорона власності – одна з причин його утворення. Порухення недоторканності приватної та державної власності Цицерон характеризував як паплюження і порушення справедливості і права [8, с.47–48]. Важливо відмітити, що таке формулювання цілі держави свідчить про зародження тих

ліберальних ідей та концепцій, які знайшли відображення в майбутньому.

Наступний крок у розвитку ідей про державу, її цілі, задачі та функції було зроблено у Середньовіччя. Його перша половина характеризується становленням феодалізму, сильного ідеологічного впливу християнства та римо-католицької церкви на будь-які вчення, включаючи правові. Що стосується другої половини Середніх віків, то тут, наприклад, 14 століття характеризується поступовою втратою католицькою церквою своєї провідної ролі в житті багатьох країн Західної Європи. Невідворотно назріває протиріччя між виникаючими національними державами і церквою. Найбільш яскраве та специфічне теоретичне вираження протесту проти зазіхань католицької церкви на світську владу, знайшло відображення у вченнях Марсілія Падуанського щодо демократичної свободи, заперечуючи наявність у церкви "примусової влади". Значну популярність Марсілій Падуанський здобув завдяки трактату "Захисник світу", написаному в 1324 р. в дусі середньовічної схоластики. У ньому розглядаються небесні та земні цілі людей, закони та держава. Для Марсілія Падуанського держава – це сучасне, самодостатнє співтовариство, засноване на розумі та вірі людей, воно у нього не імперія, а нація, організована, як говорили в той час, в сеньйорію. Він зазначає, що держава виникає на певному етапі людської історії у процесі ускладнення життя людей, як результат розвитку різних форм їх життєдіяльності. Початок становленню цього інституту поклала сім'я. Слідом за цим з'являються міста і, нарешті, виникає держава, яка формується в результаті угоди, укладеної між людьми, що проживають на одній території. Ціль і призначення цього інституту – захист інтересів населення, задоволення їх потреб і сподівань. З появою держави, вказує Марсілій, власне і виникає політична влада, якої не було раніше. Держава для нього – це світський інститут або, кажучи сучасною мовою, політична організація суспільства, створена людством на певному етапі історії. "Кінцева ціль держави – турбота про благо населення" [9, с.44–45].

Варто відмітити, що вагомий внесок в теорію держави був зроблений і багатьма іншими вченими та філософами свого часу, такими як Августин Блаженний, Нікколло Макіавеллі, Жан Боден, Томас Гоббс, Гуго Гроцій тощо. Але всі вчення про цілі держави до певного історичного періоду мали філософський та абстрактний характер, були лише певними ідеями та концепціями та не знаходили практичної реалізації.

Треба відмітити, що саме ціль держави такою ефемерною категорією і залишалась, і лише здобула в майбутньому політичний характер. Тут особливе місце займає вчення про об'єктивні цілі держави Георга Еллінека, щодо чого зазвичай виділяють одну, яку-небудь із різноманітних історично змінюваних функцій відповідної держави та оголошують її істотно властивою тільки цій державі ціллю. Такими специфічними цілями визнавали, наприклад, для Давнього Риму – зовнішні завоювання, для Англії – політичну свободу, для Іспанії часів Габсбургів – відновлення єдності віри, для Німеччини – здійснення царства свободи (Фіхте), для Росії – колонізацію і залучення до культури Північної Азії. У широких колах суспільства ця теорія відіграє значну роль, особливо коли мова йде про міжнародні відносини [10, с.239]. Більш актуальний для нашого часу та дослідження приклад можна побачити наприклад в Конституції СРСР 1977 року. В преамбулі конституції, окремий абзац присвячено саме цілям радянської держави, там зазначено – "Найвища мета Радянської держави – побудова безкласового комуністичного суспільства, в якому дістане розвиток суспільне комуністичне самоврядування" [11, с.5].

Розвиток вчень про функції та цілі держави в період Нового часу

Новий час – революційна епоха в юридичній науці. Відбувся відхід від філософської, абстрактної концепції стосовно цілей, задач і функцій держави, та були розроблені ідеї, які в майбутньому знайшли своє відображення на практиці і стали основою прогресивних правових держав. Дані ідеї, в першу чергу, пов'язані із французькою та англійською правовими школами Нового часу. Це період великих перетворень у юриспруденції та державоведення зокрема. І тут можна виділити знаменитих практикуючих вчених юристів, які створили нові правові категорії та ідеї, що актуальні до сьогодні.

Творець ідейно-політичної доктрини лібералізму англійський філософ-матеріаліст Джон Локк представляв державу як "загальну волю, яка є виразом переважної сили", тобто більшості громадян, які "входять в державу". Він розглядав державу у вигляді сукупності людей, що з'єдналися в одне ціле під керівництвом ними ж встановленого загального закону [12, с.127]. За Джоном Локком держава створена для гарантії природних прав (свобода, рівність, власність) і законів (мир і безпека). Держава не повинна зазіхати на ці права. У природних прав мають бу-

ти надійні гарантії. Головна небезпека для природних прав і законів випливає з привілеїв, особливо з привілеїв носіїв владних повноважень [13, с.81]. Дані ідеї, можна сказати, були дійсно революційними для свого часу, тому що в основу життя суспільства були закладені основи правової держави, які вплинули на становлення та розвиток держав в світі. Джон Локк зробив неймовірний крок вперед у розвитку державотворення, розробивши доктрину правової держави, з переліком прав, які гарантуються державою, і в даному випадку можна говорити про планомірний відхід від філософсько-абстрактних ідей, і про зародження нових категорій, таких як "задачі" та "функції держави".

Величезний вплив на правову науку та на розвиток ліберальних і демократичних ідей вплинули вчення Ш.Л. Монтеск'є, який багато в чому являється послідовником Джона Локка. Вчення про державу, зокрема про цілі та функції базуються на теорії поділу влад. Ш.Л. Монтеск'є являється не стільки автором і засновником даної теорії, але він вдосконалив, розвинув та сформулював її у такому вигляді, що вона не втратила актуальність і сьогодні, являючись основою державного ладу більшості світових демократій. Концепція поділу державної влади за Ш.Л. Монтеск'є виглядає таким чином: 1) влада розподіляється на три гілки – законодавчу, виконавчу, судову – кожна з яких має свої функції; 2) кожна гілка влади обмежена виконанням своїх функцій і не має втручатися у функції інших гілок влади; 3) особи, які складають органи цих гілок влади, мають бути відмежовані від інших гілок влади і не можуть одночасно виконувати їх функції [14, с.5]. Можна сказати, що були закладені основи актуальної системи стримувань і протигаг.

Вчення Ш.Л. Монтеск'є про поділ влади було новим у розвитку політико-правової концепції: 1. Монтеск'є з'єднав ліберальне розуміння свободи з ідеєю конституційного закріплення механізму поділу влади. Свобода встановлюється тільки законами. 2. Монтеск'є включив до складу влад, які підлягають розмежуванню, судові органи. Вивів принцип незалежності суддів. Тріада (законодавча, виконавча, судова) влади стала класичною формулою теорії конституціоналізму. Політико-правове вчення Монтеск'є про поділ влади було спрямоване проти королівського абсолютизму. Служило воно також обґрунтуванням компромісу буржуазії і дворянства. Вчення про свободу, громадянські права, поділ влади було закріплене в конституційних

актах Франції, покладене в основу Конституції США, конституцій інших держав і в Декларацію прав людини і громадянина 1789 р. Політико-правове вчення Шарля Луї де Монтеск'є вважається класичною школою конституціоналізму. Серед моральних причин найважливішими є принципи державного ладу. Для Монтеск'є проблема раціональної організації суспільства – це проблема, головним чином, політична і правова, а не соціальна. Свобода в ідеології раннього лібералізму означала розумну організацію держави і забезпечення режиму законності. Свобода, стверджував Монтеск'є, "є право робити все, що дозволено законами". Ідеал свободи він пов'язував із розглядом існуючих форм держави [13, с.100–101]. Таким чином, згідно з Монтеск'є, головною ціллю держави є свобода суспільства, яка буде забезпечена правовою державою.

Дослідження даного питання без аналізу ідей німецького державознавця Георга Еллінека – неможливо. Ми вже вище згадували його ідеї про об'єктивні цілі держави, які актуальні конкретній державі, в певний історичний період. Він об'єднав формально-догматичне розуміння держави і права із соціологією. Георг Еллінек розрізняв соціальне вчення про державу та вчення про державне право та відокремлював писану конституцію від фактичної. Він доводив, що право є компромісом між різними суперечними один одному інтересами. Влада і право в соціальному аспекті повинні тлумачитися психологічно. Право в соціальному аспекті, позитивність права засновані на середній, типовій переконаності народу в тому, що це є право діюче. На такій основі побудований увесь правопорядок [13, с.174]. Таким чином, Георг Еллінек став одним із засновників концепції про соціальне призначення держави. Що стосується суб'єктивних цілей держави, то вони базуються на соціальному призначенні держави і означають ті цілі, завдяки яким держава буде представляти собою єдину, цілісну структуру.

Найвагомішим досягненням Георга Еллінека у даному питанні являється введення в науковому просторі такої категорії, як "функції держави", що знайшло відображення у знаменитій праці "Загальне вчення про Державу". Оглядаючи теорії державних функцій, можна дійти висновку, що правильне рішення проблеми стало результатом абстрактного дослідження держави і що прогресуючий розвиток наукової думки привів до встановлення суттєвих функцій держави. Історія державного права являє надзвичайно велику кількість спроб класифікувати ці

функції. Але міцне значення набуло, головним чином, тільки розрізнення трьох головних функцій державної влади законодавчої, виконавчої (управління) і здійснення правосуддя, при всій різноманітності в новітній літературі поглядів на суть функцій та характер їх взаємозв'язку. Інші ефемерні класифікації втратили своє значення в силу того ж прогресуючого проникнення в істинну сутність держави, що призвів до становлення єдиного правильного погляду [10, с.567].

Проаналізувавши дані твердження, можна дійти висновку, що ідея функцій базується на концепції розподілу влад. Також можна побачити, що "функції держави" прирівнюються до функції державної влади, або ж до функцій конкретної гілки влади. Це абсолютно не дивно, адже Георг Еллінек був прихильником ідей Ш.Л. Монтеск'є та був яскравим його послідовником. Варто зазначити, що в майбутньому наукова правова спільнота буде наголошувати на тому, що "функції держави" і "функції органів держави" – це різні категорії, і їх не можна ототожнювати.

Проект побудови держави за допомогою закону поширився по світу з різними та неоднозначними результатами. Правовий плюралізм, який існував у Середні віки в Західній Європі, був зведений в єдину систему, хоча культурне та релігійне різноманіття було збережено за рамками правової системи, як правило, без правового статусу. За межами Європи, особливо в колоніальних і постколоніальних територіях, була прийнята об'єднуюча правова система, яка поглинула і відкрито визнала множинність норм та інститутів [15].

Становлення категорії "функції держави" в роботах юристів кінця 19 – початку 20 століть

Становлення категорії "функції держави" в вітчизняну юридичну науку відбулось під значним впливом західної правової думки, пройшло великий шлях і міцно закріпилось як наукова категорія. Щодо вітчизняного наукового простору, то, на нашу думку, його необхідно розпочинати із вчень Б.М. Чичеріна. Ним було проведено велике, актуальне для другої половини 19 ст. дослідження, з якого можна виділити декілька важливих висновків. Держава, це союз людей, що утворює єдине, постійне і самостійне ціле. В ньому ідея людського суспільства досягає найвищого свого розвитку. Протилежні елементи загального життя, право і моральність, які в попередніх союзах, у громадянському суспільстві та церкві, виражаються у односторонній формі й зводяться до вищої єдності, взаємно визначаючи один одного: в юридичних становленнях

реалізуються спільні цілі, пануючі над приватними, що їй надає їм моральне значення [16, с.192]. Пряма ціль держави полягає в гармонійному устрої суспільного життя. Ця загальна ціль розпадається на стільки окремих цілей, скільки існує окремих елементів в державі, бо кожен елемент, розвиваючись, має свою, притаманну йому ціль. За Б.М. Чичеріним, головними цілями держави є встановлення безпеки, визначення та охорона свободи і прав людини, та здійснення морального порядку. Так само метою держави являється поєднання порядку і свободи. Так як держава є союзом, який панує над усіма, то дане поєднання є вищим здійсненням правди. Це і є його ідея, що становить внутрішню ціль розвитку. У цьому полягає і загальне благо, а тому держава є вищим здійсненням ідеї добра. Разом із тим вона являється й вищим здійсненням свободи. Але в державному житті моральні вимоги поєднуються з матеріальними інтересами, оскільки вони стосуються цілого союзу. Сукупність тих та інших становить суспільне благо, яке і є вищою та кінцевою ціллю держави, що містить у собі всі інші [17, с.10–15]. Не дивлячись на те що була навіть створена класифікація цілей держави з логічним розподілом, які базуються на ліберальних цінностях, саме визначення цілей та їх класифікація носять здебільшого філософський характер.

М.М. Коркунов, який по праву вважається одним із засновників вітчизняного державознавства, в своїй знаменитій праці "Російське державне право" оперує такими поняттями, як цілі та задачі держави. Він відмічає, що задачі держави, як і межі діяльності держави, визначаються примусовим характером державного владарювання. Так зазвичай і ставиться питання про задачі держави, але вирішується воно різними політичними теоріями неоднаково [18, с.52]. Проаналізувавши праці відомих вчених юристів різного часу, М.М. Коркунов доходить висновку, що питання про "цілі або задачі" держави трактується в сучасному (кінець 19 ст.) державознавстві загалом коротко і формально, що пояснювалося формальним характером самої науки про державу. При цьому він зазначає, що широкі задачі державної діяльності не становлять предмет одних побажань, а всі ці задачі дійсно здійснюються державами, і суперечка йде не про те, чи може все це виконати держава, а лише – чи бажаний такий об'єм державної діяльності. І стверджує, що держава являє могутню культурну силу, здатну служити здійсненню багатьох різноманітних задач [18, с.74].

З точки зору нашого дослідження можна зробити два важливих спостереження. По-перше, у другій половині 19 ст. (перше видання "Російське державне право" було видане в 1892 році, дана праця мала вісім видань, в тому числі чотири вже після смерті М.М. Коркунова) такі поняття як цілі і задачі держави мали тотожне значення, а категорія "функції держави" не була введена в науку. По-друге, це еволюція державознавства (не зважаючи на формальний характер науки – на думку автора) і як наслідок зародження фундаментальної юридичної науки. За ці роки юридична наука відіграла важливу роль у державному будівництві та конституційних процесах зокрема.

С.А. Котляревський у своїй знаменитій праці "Правова держава і зовнішня політика", провівши глибокий історичний аналіз правової і політичної думки, дійшов висновку, що в державознавстві взагалі помітно охолодження до проблеми державних цілей і їй швидше відводять місце трактати про політику, і те, що ці цілі "закарбовані духом історичної епохи і тому крайньою опосередкованістю" [19, с.14]. Тобто, на момент виходу цієї наукової праці у 1909 році така категорія, як цілі держави, вже була відносно величиною, актуальною в конкретній державі (типі держав), в певну історичну епоху. В процесі еволюції правової та політичної думки відбулася трансформація цільових ідей держави з наукової точки зору, і введення таких наукових категорій, як "задачі" та "функції держави". Саме С.А. Котляревський був одним із перших, хто ввів у вітчизняну юридичну науку таку категорію, як "функції держави". Він відмітив, що "забезпечення зовнішньої безпеки, належить до безспірних державних функцій, які признавались у самих різноманітних і протилежних оцінках природною ціллю державної діяльності" [19, с.236]. Цим твердженням була розпочата глава 2 даної праці за назвою "Зовнішньополітичні задачі сучасної держави". Таким чином автор ототожнює поняття функцій і задач держави. При цьому він відмічає, що навіряд чи увінчалась великим успіхом спроба створити загальну класифікацію функцій, яка би відповідала різним цілям, політичним, соціальним і культурним, які ставить перед собою держава [19, с.14]. Важливим надбанням С.А. Котляревського є те, що ще на початку 20 століття було чітко визначено, що цілі держави, це скоріше політична категорія, а основні напрями діяльності держави вже реалізуються через такі категорії, як "задачі" та "функції держави".

Дослідження даного питання неможливо, на нашу думку, й без аналізу праць видатного правознавця Ф.Ф. Кокошкіна, який оперує такими поняттями, як цілі держави, задачі держави та функції державної влади. Ф.Ф. Кокошкін являється послідовником ідей про суб'єктивні та об'єктивні цілі держави. Дослідження цілей починається з постановки двох питань – для чого існує держава, і які цілі ставлять державі "люди які її складають". У першому випадку питання стосується об'єктивної цілі держави, у другому – суб'єктивної. У раціоналістичній (договірній) теорії, що розглядає державу як здобуток вільної та свідомої людської діяльності, поняття об'єктивної та суб'єктивної цілей збігаються: якщо державу створено вільним актом розумної волі людей, то воно існує саме для тієї цілі, яку переслідували його засновники, укладаючи договір. Але якщо ми визнаємо, що держава не являється навмисне створеною, ми повинні розділяти питання про об'єктивну і суб'єктивну ціль держави [20, с.81].

Ідеї Ф.Ф. Кокошкіна базуються на суспільному інтересі, при цьому він зазначає, що суспільний інтерес являє собою "певну загадку, яка має лише приблизно вірне вирішення" [20, с.85], що відповідно відобразилось на дослідженні цілей та задач держави. Суспільний інтерес являє собою лише те загальне поняття, під яке підводиться конкретні задачі державної діяльності, але це поняття не може саме по собі дати досить чіткого уявлення про конкретні задачі державної діяльності, оскільки держава прагне до здійснення співпадаючих, індивідуальних і групових цілей не у всіх сферах людського життя. У багатьох випадках вона надає цю задачу вільній діяльності приватних осіб і утворених ними вільних спілок. Тому, при визначенні цілей держави не можна зупинитися на загальному понятті суспільного інтересу, але необхідно з'ясувати, які саме із задач, які підходять під це поняття, переслідуються державою. Спостерігаючи у відомих нам державах ті цілі державної діяльності, що не зводяться до особистих і класових інтересів, є загальноновизнаними і в цьому сенсі державними, можна звести їх до трьох груп або до трьох основних цілей – політичної, правової та культурної [20, с.85–56]. Таким чином система, коли задачі держави походять від загальної цілі держави, знаходить своє підтвердження у даному дослідженні.

Ще одним вагомим здобутком Ф.Ф. Кокошкіна було введення в науковий простір такої категорії, як функції державної влади, визначивши

державну владу як суб'єктивне право, яке належить державі на покору підданих або громадян. Це суб'єктивне право здійснюється державою в різних формах, наприклад, у формі видання законів, звернення до підданих із конкретними веляннями в межах і на підставі законів, виконання судових вироків. Ці окремі форми здійснення державної влади називаються в юридичній науці її функціями. Функції державної влади в зазначеному сенсі не слід змішувати з її задачами. Як ми бачили вище при розгляді питання про цілі держави, із загальної цілі держави виникають окремі задачі державної діяльності: охорона зовнішньої безпеки, захист права, турбота про економічний добробут населення та ін. Але ця класифікація державної діяльності з її внутрішнім змістом є абсолютно незалежною від розглянутої класифікації зовнішніх юридичних форм прояву державної влади [20, с.184–185].

При аналізі даних тверджень можна дійти висновку, що дві категорії – "цілі держави" і "задачі держави" – мають логічний та нерозривний зв'язок, тому що задачі держави відповідають цілям і базуються на суспільному інтересі. Цілі також залишаються багато в чому абстрактною категорією, але знаходять своє відображення в суспільному житті через реалізацію задач. Щодо функцій, то автор виводить таку категорію, як "функції державної влади, які базуються на теорії поділу влад, але не ототожнюються і не зводяться до трьох функцій (законодавчої, виконавчої, судової), а є значно ширшою категорією. У свою чергу, у формах реалізації функцій державної влади, можна побачити основу майбутніх теорій про функції держави, з розподілом на внутрішні та зовнішні.

Становлення категорії "функції держави" у вітчизняній правовій науці

У радянський період правова доктрина базувалась на марксистсько-ленінському вченні, що вплинуло на теорію держави, і безпосередньо на вчення про цілі, задачі та функції держави. Через це проблема держави та її вплив на суспільні відносини набули гострого політичного характеру і часто використовувалася при характеристиці соціально-політичного устрою суспільства. Теза В.І. Леніна про те, що "держава ні в якому разі не є інертною, вона завжди діє, і діє дуже енергійно, завжди активно і ніколи пасивно", по суті, визначила становлення теорії функцій держави у вітчизняній науці. Категорія "функції держави" вперше почала використовуватися при дослідженні активних, управлінських властивостей держави, при аналізі її соціальної ролі.

Однак цільну, відносно самостійну теорію і методологію роботи класиків не становили [21, с.8]. У працях К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна поняття "функція" стосовно держави вживається зазвичай в широкому сенсі для виявлення його загального соціального призначення. Іншими словами, в цих працях воно позначає не яку-небудь виокремлену різновидність здійснення державної влади, а державну діяльність в цілому, що характеризує державу як організацію класового панування [22, с.141].

Сучасне поняття та класифікація функцій держави були сформовані і міцно утвердилися у вітчизняній теорії держави і права в 60–70-ті роки минулого століття. Незважаючи на деякі не дуже значні розбіжності в підходах до визначення поняття державних функцій, їх змісту, в цілому, погляди практично всіх авторів збігалися [23, с.41]. Саме в цей період на нашу думку, була сформована в юридичній науці категорія "функції держави", яка логічно виходить із "ланцюга" цілі–задачі–функції, де функції є засобом реалізації цілей та задач. Також варто зазначити, що дана система залишається актуальною і сьогодні в українському науковому просторі.

Пройшовши великий історичний шлях, цілі держави так і залишилися абстрактною категорією і лише трансформувалися у політичну категорію, в результаті чого навіть було введено поняття "політико-правова ціль" як ідеально передбачувана модель, що відображає той стан суспільного життя, до якого прагне держава за рахунок реформування тих відносин, явищ і процесів, які існують у сьогоденні. Вона складає основу довгострокової політики і визначає базові напрями вдосконалення законодавства [24, с.31].

На основі цілей або однієї генеральної цілі формуються задачі держави, які більш конкретно виражають її сутність та призначення. Ми вже згадували, наприклад, Конституцію СРСР 1977 року, в преамбулі якої було визначено найвищу ціль радянської держави – "побудова безкласового комуністичного суспільства, в якому дістане розвиток суспільне комуністичне самоврядування". А надалі наводиться безпосередньо перелік задач: створення матеріально-технічної бази комунізму, вдосконалення соціалістичних суспільних відносин і їх перетворення в комуністичні, виховання людини комуністичного суспільства, підвищення матеріального і культурного рівня життя трудящих, гарантування безпеки країни, сприяння зміцненню миру і розвитку міжнародного співробітництва [11, с.5]. Не зважаючи на ідеологічний характер, це дуже якісний приклад,

актуальний для нашого дослідження. Адже наукові здобутки були реалізовані на практиці і закріплені не просто на законодавчому, а й на конституційному рівні. Тут можна побачити, як одна генеральна ціль держави, породжує ряд задач, що повинні забезпечити її досягнення.

Як наслідок, на передній план виходить дослідження співвідношення саме задач та функцій, у порівнянні, наприклад, із початком 20 ст. У науковій спільноті було встановлено майже єдине уявлення про співвідношення задач і функцій держави. Сутність і соціальне призначення будь-якої держави проявляються в її задачах і основних функціях. Задачі держави – це ті питання, до вирішення яких прагне панівний клас. Функції держави – це головні напрями діяльності держави щодо здійснення поставлених перед нею задач [25, с.65.].

Варте уваги й визначення функцій держави, надане А.І. Денисовим та В.Є. Гулієвим, на думку яких функція держави – це його діяльність, яка відрізняється предметно-політичним складом [26, с.80]. Таким чином, вбачається наявним тісний зв'язок між функціями і цілями держави, не зважаючи на політичний характер. Задачі і функції держави – це явища співвідносні та тісно взаємопов'язані, але які не збігаються. Їх не можна протиставляти чи ототожнювати. Не слід також змішувати функції держави з принципами її формування та діяльності [27, с.63]. Зокрема, чітке співвідношення задач та функцій держави було надане Є.І. Темновим, серед яких задачі: обумовлюють саме існування (здійснення) функцій; виникають раніше своєї реалізації; носять об'єктивний характер по відношенню до функції; визначають зміст функцій; впливають на форми і методи реалізації функцій. Без функцій не може бути вирішене жодне завдання держави: одна й та сама функція може вирішувати ряд завдань держави, і навпаки; функція – це поняття більш конкретне, оскільки ті чи інші шляхи державного впливу залежать від економічних і політичних потреб суспільства, етапу розвитку держави, зовнішньої і внутрішньої обстановки, співвідношення політичних сил, національних, етичних, релігійних та інших особливостей тощо [28, с.173].

За допомогою функцій можна визначити характер діяльності держави, правильність вибору нею пріоритетів, рівень її організованості та ефективності. Необхідно наголосити, що в сучасній юридичній літературі запропоноване визначення функцій держави не тільки як напрямів її діяльності, але й механізму державного впливу

на суспільні процеси. І це є природним, оскільки виконуючи певні функції в тих чи інших сферах суспільного життя, держава, разом із проведенням необхідних реформ, правового регулювання суспільних відносин впливає на стан суспільних процесів. Здійснення конкретних функцій може як стабілізувати умови розвитку суспільства, так і посилити його кризовий стан [29, с.62–63].

Висновки

На нашу думку, головними результатами дослідження є такі:

1. "Функції держави" є базовою науковою категорією теорії держави і права, що пройшла становлення в юридичній науці шляхом еволюції правової, політичної та філософської думки. Дослідження основних напрямів діяльності держави (функцій держави) можливе тільки у комплексі з іншими категоріями, такими як цілі та задачі держави, реконцептуалізація яких і викликала становлення наукової категорії "функції держави".

2. Становлення та трансформація наукових поглядів співпадає з історичними епохами, що відповідало реаліям, характерним певному історичному періоду. Цілі держави, відповідаючи реальному суспільному стану речей, залишались філософською категорією, оскільки не знаходили своєї практичної реалізації, що пояснювалось низьким розвитком правової науки, а право не являлось головним регулятором суспільних відносин.

3. Революційним періодом у розвитку вчень про функції держави був Новий час, що характеризувався становленням конституціоналізму і був пов'язаний з європейськими правовими школами. Окрім зародження нових категорій, таких як задачі та функції держави, вченими Нового часу було вдосконалено філософські, абстрактні вчення про цілі держави та закладено наукові основи демократичної, ліберальної, правової держави.

4. У дослідженні функцій держави велике значення мали роботи вітчизняних вчених юристів кінця 19 – початку 20 ст., в яких цілі держави остаточно були сформовані як політична категорія, що знаходить відображення у задачах, і повинна бути реалізована через функції.

5. Станом на сьогодні цілі та задачі стали співвідносними і виражають соціальне призначення держави, що знайшло своє закріплення на конституційному рівні. Функції держави, маючи співвідношення з задачами, забезпечують виконання її соціального призначення.

Конфлікт інтересів

Автор статті повідомляє про відсутність будь-якого конфлікту інтересів.

Вираз вдячності

Дане дослідження не отримало будь-якої фінансової підтримки з боку юридичних або фізичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Gerring, J. (2001). *Social Science Methodology: A Criterial Framework*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511815492.
- Чиркин В. Е. *Государствоведение: учебник*. М.: Юристъ, 1999. 400 с.
- Теорія держави і права: навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.; за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. К.: Юрінком Інтер, 2003. 368 с.
- Головистикова А. Н., Дмитриев Ю. А. *Проблемы теории государства и права: учебник*. М.: ЭКСМО, 2005. 649 с.
- Kelly J. M. *A Short History of Western Legal Theory*. Clarendon Press, Oxford, 1992. 488 p.
- История политических и правовых учений: учебник для вузов. / под общ. ред. академика РАН, доктора юридических наук, профессора В. С. Нерсисянца. М.: НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М, 2000. 736 с.
- McIlwain Charles Howard. *Constitutionalism: Ancient and Modern*. The Lawbook Exchange, Ltd., 2005. 162 p.
- Хорошилов А. Н. *История политико-правовых учений*. М.: Издательское объединение "ЮНИТИ", Издательство "Норма", 2002. 344 с.
- Самыгин П. С. и др. *История политических и правовых учений. 100 экзаменационных ответов*. М., Ростов-на-Дону, 2004. 272 с.
- Еллинек Г. *Общее учение о государстве*. СПб.: Изд-во "Юридический центр Пресс", 2004. 752 с.
- Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик. Принята на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета СССР девятого созыва 7 окт. 1977 г. М.: Политиздат, 1978. 62 с.
- Марченко М. Н. *Проблемы теории государства и права: учебник*. М.: Проспект, 2011. 768 с.
- Кормич А. І. *Історія вчень про державу і право: навч. посібник*. К.: Правова єдність, 2009. 312 с.

14. Vile M. J. C. Constitutionalism and the Separation of Powers. Second edition. Indianapolis. In: Liberty Fund, 1998. P. 1–41.
15. Tamcinaha Brain Z. Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global. [2008] SydLawRw 20; (2008) 30(3) Sydney Law Review 375.
16. Чичерин Б. Н. Избранные труды. СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1997. 555 с.
17. Общее государственное право / Чичерин Б. Н.; под ред. и с предисл.: Томсинов В. А. М.: Зерцало, 2006. 536 с.
18. Коркунов Н. М. Русское государственное право. Том I. Введение и общая часть / под ред. и с доп. М. Б. Горенберга. СПб.: Типография М. М. Стасюлевича, 1909. 633 с.
19. Котляревский С. А. Правовое государство и внешняя политика. М.: Тип. Г. Лисснера и Д. Совко, 1909. 428 с.
20. Кокошкин Ф. Ф. Лекции по общему государственному праву / под редакцией и с предисловием В. А. Томсинова. М.: Изд-во "Зерцало", 2015. 308 с. (Серия "Русское юридическое наследие").
21. Пожарский Д. В. Становление теории функций государства в отечественной юридической науке: историографический очерк. *Труды Академии управления МВД России*. 2011. № 4 (20). С. 7–11.
22. Манов Г. Н. Государство и политическая организация общества. М.: Наука, 1974. 320 с.
23. Грачев Н. И. Функции государства: опыт концептуальной реконструкции. *Российский журнал правовых исследований*. 2016. № 4 (9). С. 41–49.
24. Кулапов В. Л. Соотношение целей, задач и функций государства. *Вестник Саратовской государственной юридической академии*. 2014. № 2 (97). С. 30–35.
25. Теория государства и права / под ред. А. М. Васильева. М.: Юридическая литература, 1977. 471 с.
26. Теория государства и права / под ред. А. И. Денисова. М.: МГУ, 1972. 532 с.
27. Теория государства и права: курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. М.: Юрист, 1997. 672 с.
28. Темнов Е. И. Теория государства и права: учебное пособие. М.: Право и закон, 2002. 240 с.
29. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н.В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К.: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

REFERENCES

1. Gerring, J. (2001). *Social Science Methodology: A Criterial Framework*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511815492.
2. Chirkin, V. Ye. (1999). *Gosudarstvovedeniye: uchebnik* [State Studies: textbook]. Moskva: Yurist (in Russ.).
3. Kolodiy, A. M., Kopeychikov, V. V., & Lysenkov, S. L. et al; Lysenkov, S. L., & Kopyeychikov, V. V. (Red.). (2003). *Teoriya derzhavy i prava: navch. posib.* [Theory of state and law: teach. manual]. Kyiv; Yurinkom Inter (in Ukr.).
4. Golovistikova, A. N., & Dmitriyev, YU. A. (2005). *Problemy teorii gosudarstva i prava: uchebnik* [Problems of the theory of state and law: the textbook]. Moskva: EKSMO (in Russ.).
5. Kelly, J. M. (1992). *A Short History of Western Legal Theory*. Clarendon Press, Oxford. 488 p.
6. Nersesyants, V. S. (Red.). (2000). *Istoriya politicheskikh i pravovykh ucheniy: uchebnik dlya vuzov* [History of political and legal studies: a textbook for universities]. Moskva: NORMA (Izdatel'skaya gruppa NORMA-INFRA-M (in Russ.).
7. McIlwain Charles Howard. (2005). *Constitutionalism: Ancient and Modern*. The Lawbook Exchange, Ltd. 162 p.
8. Khoroshilov, A. N. (2002). *Istoriya politiko-pravovykh ucheniy* [History of political and legal doctrines]. Moskva: Izdatel'skoye ob'yedineniye "YUNITI", Izdatel'stvo "Norma" (in Russ.).
9. Samygin, P. S. et al. (2004). *Istoriya politicheskikh i pravovykh ucheniy. 100 ekzamenatsionnykh otvetov* [History of political and legal doctrines. 100 exam answers]. Moskva, Rostov-na-Donu (in Russ.).
10. Yellinek, G. (2004). *Obshcheye ucheniye o gosudarstve* [General doctrine of the stat]. SPb.: Izd-vo "Yuridicheskiy tsentr Press" (in Russ.).
11. *Konstitutsiya (Osnovnoy Zakon) Soyuza Sovetskikh Sotsialisticheskikh Respublik. Prinyata na vnocherednoy sed'moy sessii Verkhovnogo Soveta SSSR devyatogo sozyva 7 okt. 1977 g.* [The Constitution (Fundamental Law) of the Union of Soviet Socialist Republics. Adopted at the extraordinary seventh session of the ninth Supreme Soviet of the USSR on 7 October. 1977]. Moskva: Politizdat, 1978 (in Russ.).
12. Marchenko, M. N. (2011). *Problemy teorii gosudarstva i prava: uchebnik* [Problems of the theory of state and law: the textbook]. Moskva: Prospekt (in Russ.).

13. Kormych, A. I. (2009). *Istoriya vchen' pro derzhavu i pravo: navch. posibnyk* [History of the doctrines of the state and law: teach. manual]. Kyiv: Pravova yednist' (in Ukr).
14. Vile, M. J. C. (1998). *Constitutionalism and the Separation of Powers*. Second edition. Indianapolis. In: Liberty Fund, P. 1–41.
15. Tamcinaha, Brain Z. (2008). *Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global*. SydLawRw 20; (2008) 30(3) Sydney Law Review 375.
16. Chicherin, B. N. (1997). *Izbrannyye trudy* [Selected Works]. SPb.: Izd-vo S.-Peterburgskogo un-ta (in Russ.).
17. Chicherin, B. N.; Tomsinov, V. A. (Red.). (2006). *Obshcheye gosudarstvennoye pravo* [General state law]. Moskva: Zertsalo (in Russ.).
18. Korkunov, N. M.; Gorenberg, M. B. (Red.). (1909). *Russkoye gosudarstvennoye pravo. Tom I. Vvedeniye i obshchaya chast'* [Russian state law. Volume I. Introduction and General Part]. SPb.: Tipografiya M. M. Stasyulevicha (in Russ.).
19. Kotlyarevskiy, S. A. (1909). *Pravovoye gosudarstvo i vneshnyaya politika* [The rule of law and foreign policy]. Moskva: Tip. G. Lissnera i D. Sovko (in Russ.).
20. Kokoshkin, F. F.; Tomsinov V. A. (Red.). (2015). *Lektsii po obshchemu gosudarstvennomu pravu* [Lectures on General State Law]. Moskva: Izd-vo "Zertsalo". (Seriya "Russkoye yuridicheskoye naslediyey"). (in Russ.).
21. Pozharskiy, D. V. (2011). Stanovleniye teorii funktsiy gosudarstva v otechestvennoy yuridicheskoy nauke: istoriograficheskiy ocherk [Formation of the theory of state functions in the domestic legal science: historiographical essay]. *Trudy Akademii upravleniya MVD Rossii*, 4(20). 7–11 (in Russ.).
22. Manov, G. N. (1974). *Gosudarstvo i politicheskaya organizatsiya obshchestva* [State and political organization of society]. Moskva: Nauka (in Russ.).
23. Grachev, N. I. (2016). Funktsii gosudarstva: opyt kontseptual'noy rekonstruktsii [State Functions: Conceptual Reconstruction Experience]. *Rossiyskiy zhurnal pravovoykh issledovaniy*, 4(9). 41–49 (in Russ.).
24. Kulapov, V. L. (2014). Sootnosheniye tseley, zadach i funktsiy gosudarstva [The ratio of the goals, objectives and functions of the state]. *Vestnik Saratovskoy gosudarstvennoy yuridicheskoy akademii*, 2(97). 30–35 (in Russ.).
25. Vasil'yev, A. M. (Red.). (1977). *Teoriya gosudarstva i prava* [Theory of State and Law]. Moskva: Yuridicheskaya literatura (in Russ.).
26. Denisov, A. I. (Red.). (1972). *Teoriya gosudarstva i prava* [Theory of State and Law]. Moskva: MGU (in Russ.).
27. Matuzov, N. I., & Mal'ko, A. V. (Reds.). (1997). *Teoriya gosudarstva i prava: kurs lektsiy* [Theory of State and Law: a course of lectures]. Moskva: Yurist (in Russ.).
28. Temnov, Ye. I. (2002). *Teoriya gosudarstva i prava: uchebnoye posobiye* [Theory of State and Law: textbook]. Moskva: Pravo i zakon (in Russ.).
29. Biloz'orov, YE. V., Vlasenko, V. P., Horova, O. B., Zaval'nyy, A. M., & Zayats' N. V. et al. ; Husaryev, S. D., & Tykhomyrov, O. D. (Reds.). (2017). *Teoriya derzhavy ta prava: navch. posib.* [Theory of state and law: teach. manual]. Kyiv: NAVS, Osvita Ukrayiny (in Ukr.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:

Форум права: 55 pp. 59–69.

Related identifiers:
[10.5281/zenodo.2635565](https://zenodo.org/record/2635565)
http://forumprava.pp.ua/files/059-069-2019-2-FP-Marushchak_9.pdf
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2019_2_9.pdf
License (for files):

Creative Commons Attribution 4.0 International

Received: 05.02.2019

Accepted: 20.03.2019

Published: 26.03.2019

Cite as:
Марущак, О. А. (2019). Формування та становлення наукової категорії "функції держави". *Форум Права*, 55(2). 59–69. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2635565>.

 Marushchak, O. A. (2019). Formuvannya ta stanovlennya naukoyi katehoriyi "funktsiyi derzhavy" [The Formation and Establishment of the Scientific Category of "State Functions"]. *Forum Prava*, 55(2). 59–69. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2635565>.